ชื่อเรื่อง การประเมินโครงการส่งเสริมชาวนาต้นแบบปลูกข้าวปลอดภัยจากสารพิษ กรณีศึกษาหมู่บ้านหนองไม้แดง หมู่ที่ 13 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ผู้ศึกษาค้นคว้า สิบเอกชัชพงษ์ เครือบุษผา

ที่ปรึกษา ดร.นภิสา ไวฑูรเกียรติ

ประเภทสารนิพนธ์ การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง รป.ม. สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2553

คำสำคัญ ข้าวปลอดภัยจากสารพิษ

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการส่งเสริมชาวนาต้นแบบปลูกข้าวปลอดภัยจากสารพิษ หมู่บ้านหนองไม้แดง หมู่ที่ 13 ตำบลไผ่รอบ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร ตลอดจนศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขในการดำเนินงานของโครงการ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยผู้บริหารโครงการ จำนวน 3 ราย สมาชิกโครงการ จำนวน 3 ราย ผู้แทนหน่วยงานจากทางราชการ จำนวน 3 ราย และชาวนาหมู่บ้านหนองไม้แดง ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ จำนวน 3 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้แก่ ข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้โทรศัพท์มือถือบันทึกเสียง และสมุดจดบันทึก การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้รวบรวมมาให้เป็นระบบ และนำมาวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ (Content Analysis) ทั้งเชื่อมโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูล และนำมาเขียนรายงานเชิงพรรณนา ผลการศึกษาพบว่าในปี 2550 โครงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ กล่าวคือผลผลิตข้าวของกลุ่มโครงการปลอดภัยจากสารพิษ สามารถลดต้นทุนได้เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตข้าวทั่วไป และระดับราคาข้าวในโครงการสามารถขายได้ในราคาที่สูงกว่าราคาข้าวทั่วไป เป็นที่น่าสังเกตว่าในปี 2550 เป็นปีที่รัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการในด้านงบประมาณ และด้านองค์ความรู้ อย่างไรก็ตามหน่วยงานจากรัฐที่ทำหน้าที่สนับสนุนในด้านงบประมาณและด้านองค์ความรู้มิได้มีการติดตามประเมินโครงการแต่อย่างใด การบริหารโครงการเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นระบบ ปราศจากทิศทางของการดำเนินการ ปราศจากการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐที่เกี่ยวข้อง กลุ่มสมาชิกโครงการ ดังนั้น เมื่อพิจารณาประสิทธิผลของโครงการในปี

2550 ประกอบกับกรอบแนวความคิดจะเห็นได้ว่ากระบวนการบริหารโครงการเพียงอย่างเดียวนั้นมิได้ก่อให้โครงการประสบผลสำเร็จโดยดูได้จากการเกิดข้อบกพร่องด้านการบริหารโครงการทั้ง 4 ขั้นตอน ในปี 2551 พบว่าโครงการประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์เหมือนในปี 2550 กล่าวคือ ข้าวของกลุ่มโครงการปลอดภัยจากสารพิษ กระบวนการผลิตสามารถลดต้นทุนได้ และข้าวของสมาชิกโครงการสามารถขายให้กับกลุ่มโครงการได้ในราคาที่สูงกว่าข้าวทั่วไป โดยในปี 2551 นั้นเป็นปีที่รัฐบาลมีการส่งเสริมและสนับสนุนโครงการในด้านงบประมาณและด้านองค์ความรู้ที่ต่อเนื่องจากปี 2550 แต่ยังคงมิได้มีการติดตามประเมินโครงการแต่อย่างใด การประสบผลสำเร็จของโครงการในปี 2551 นั้นมิใช่เกิดจากกระบวนการบริหารโครงการอย่างเดียว แต่ยังคงประกอบด้วย ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีความเกื้อหนุนโดยเฉพาะราคาข้าวในปี 2551 สูงมากหากเปรียบเทียบกับราคาข้าวปีที่ผ่านมา เพราะประเทศคู่ค้าอย่างเวียดนามประสบภัยธรรมชาติมีหิมะตกทำให้ไม่มีข้าวส่งออก ส่งผลให้ราคาข้าวสูง และปัจจัยด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเกื้อหนุนโดยไม่มีโรคและแมลงศัตรูพืชรบกวน และในปี 2552 พบว่าโครงการไม่ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์โดยพิจารณาจาก 3 มุมมองดังต่อไปนี้ ในมุมมองด้านข้าวปลอดสารพิษโครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ เนื่องจากสมาชิกกลุ่มโครงการประสบภัยธรรมชาติเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลระบาดในพื้นที่อย่างรุนแรงส่งผลให้สมาชิกกลุ่มโครงการไม่ได้ผลผลิตข้าว หรือได้ผลผลิตข้าวในปริมาณที่น้อยและข้าวที่ได้นั้นยังเป็นข้าวที่มีสารเคมีปนเปื้อน เพราะมีสาเหตุมาจากสมาชิกโครงการมีความจำเป็นต้องใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล จึงไม่สามารถส่งข้าวไปตรวจคุณภาพที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตรได้ ในมุมมองด้านการลดต้นทุนการผลิตข้าวในโครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ กล่าวคือในปี 2552 สมาชิกกลุ่มโครงการไม่สามารถใช้สารชีวภาพในการป้องกันและกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลได้ สมาชิกโครงการจึงใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลแทน ซึ่งในการนี้ส่งผลให้ต้นทุนในการผลิตข้าวปลอดภัยจากสารพิษสูงเท่ากับต้นทุนการผลิตข้าวทั่วไป และในมุมมองด้านราคาข้าวของโครงการที่มีราคาสูงกว่าราคาข้าวทั่วไปนั้น โครงการไม่บรรลุวัตถุประสงค์เนื่องจากสมาชิกกลุ่มโครงการใช้สารเคมีจึงส่งผลให้ผลผลิตข้าวมีสารเคมีปนเปื้อน จึงไม่สามารถส่งผลผลิตข้าวให้สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพิจิตรตรวจสอบคุณภาพได้ ทำให้ปี 2552 ฝ่ายจัดซื้อของกลุ่มโครงการไม่สามารถรับซื้อผลผลิตข้าวของสมาชิกโครงการเพื่อนำไปแปรรูปเป็นข้าวสารปลอดสารพิษเพื่อขายได้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ในปี 2552 การที่โครงการส่งเสริมชาวนาต้นแบบปลูกข้าวปลอดภัยจากสารพิษไม่บรรลุวัตถุประสงค์นั้นเกิดจากภัยธรรมชาติเป็นสำคัญ